

POZNÁMKY K FILOSOFII SOCIÁLNÍCH VĚD

STRUKTURA PŘEDNÁŠKY

K ČEMU JE POLITOLOGIE (SOCIÁLNÍ VĚDY)?

PROČ NEDOKÁŽE DOSTÁT OČEKÁVÁNÍM?

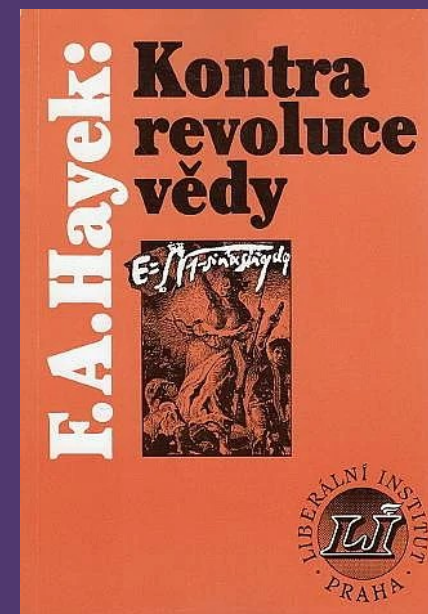
VĚDĚNÍ JE MOC (MOŽNOSTI A OMEZENÍ VĚDĚNÍ)?

20. března 2026

Metody a techniky výzkumu v politologii

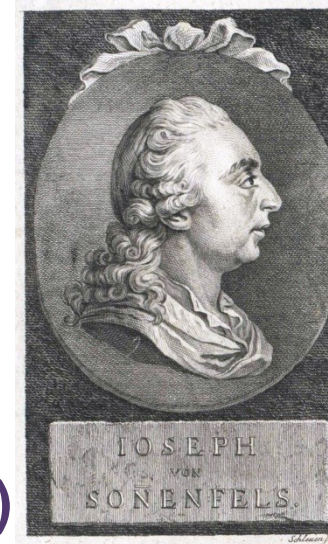
Karel B. Müller

www.karelmuller.eu

K ČEMU JE POLITOLOGIE (SOCIÁLNÍ VĚDY)?

- **Nomotetické a idiografické vědy**
- **Starost/péče o hodnoty liberální demokracie (politologie)**
 - o tržní hospodářství (ekonomie), o občanskou společnost (sociologie)
- **Interdisciplinarita x specializace vědy**
- **Jak zajistit, aby se lidé dobrovolně řídili zákony (Joseph von Sonnenfels, 1732 až 1817, policejní věda)**
- **Zdroje: náboženské války, renesance/osvícenství, VFR, průmyslová revoluce, liberalizace, demokratizace**
- **Motivace: Smířit pokrok a řád, sociální změnu a kontinuitu**
- **Sociální vědy jako „sociální fyzika“ (motivace Newton/science)**
- **Očekávání: předpovídat a řídit sociální změny, vytvořit systém univerzálního vědění/pozitivního**

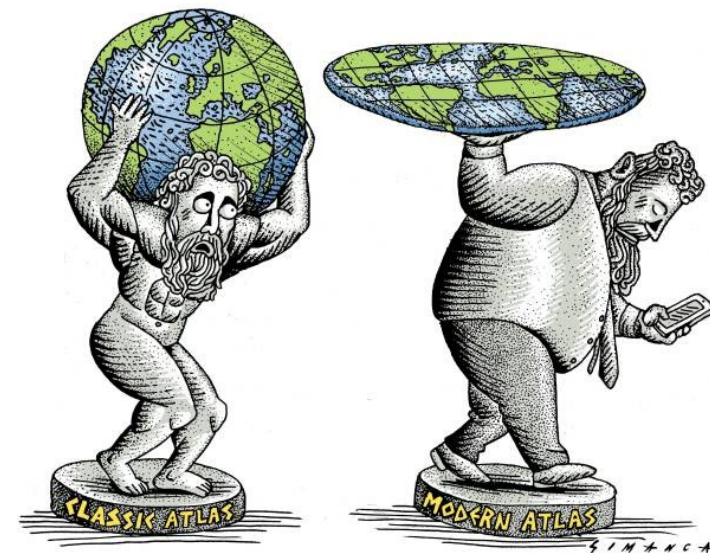
PREDIKCE A ŘIDITELNOST SOCIÁLNÍCH ZMĚN (?)

- Společnost není příroda, lidé nejsou předměty
- A/symetrie mezi minulostí a budoucností
- Multikauzalita
- Nezamýšlené důsledky jednání (pozitivní, negativní)
- Sociální reflexivita, reflexivita/cirkularita vědění (Giddens)
- Sebenaplňující se & sebedestruktivní proroctví (Merton)
- Thomasův teorém

UNIVERSALITA VĚDĚNÍ (?)

- Objektivní x perspektivní, relativní
- Kulturní/jazyková podmíněnost vědění/poznání
- Teorie středního dosahu (R. Merton)
- Paradigmatická povaha vědy aneb *value free science*?
- Kontrafaktualita (normativita x empirie) aneb utopický realismus
- Vysvětlení X porozumění (smrt pozitivismu)

FALSIFIKAČNÍ POJETÍ VĚDY (POPPER/HAYEK)

- **Nedokonalost (lidské epistemologie)**

nezamýšlené důsledky, reflexivita, komplexita, omylnost, paradigmaticnost ...

- **Vyvratitelnost (falibilismus)**

teorie lze vyvrátit, nikoliv potvrdit, učíme se ze svých chyb, svoboda má přednost před pravdou

- **Vyvrácení indukce x dedukce, hypotéza**

informační přetížení x problémová zaměřenost vědění

encyklopedičnost x selektivnost, inovativnost, kreativita (x gazing)

- **Teorie otevřené společnosti/procedurální demokracie**

System zaměřený proti diktatuře, institucionalizovaná pochybnost, nenásilná výměna vlády

VĚDĚNÍ JAKO MÉDIUM MOCI

Vědecké vědění nahradí běžné vědění, poznání nahradí nevědomost, pravda vystrnadí omyl (A. Comte, †1857)

Scientia est potentia (Fr. Bacon, †1626)

Jako jsou omezení „vědění“ jako zdroje moci? (mobilita, akumulace, institucionalizace, komodifikace, nedůvěra (vědění nejsou informace/poznatky!))

Alternativní média moci: peníze (trh), důvěra (politika), láska (soukromí/rodina)

Režimy pravdy/vědění/legitimity (J. Habermas)

- Faktické, (atomizované vědění), vědecké, formální, explicitní, diskursivní, tvorba zákonů
- Intersubjektivní, (kolektivistické vědění), tradiční, sdílené, běžné, implicitní, rutina
- Kongruentní, (charismatické, spasitelské vědění)

PROSTÝ ROZUM

REFLEXIVITA MEZI RUTINOU A VĚDOU

POČASÍ X KLIMA

Běžné vědění

- Počasí – tady a teď
- Orientace na smyslovost, konkrétní zkušenost
- Každodennost, rutina
- Samozřejmost, stereotypní
- Zaměřené k jednání, rozhodování
- Sdílené vědění, konformita
- Snadno se šíří (netřeba ověřovat)

Odborné vědění

- Klima – univerzalita
- Abstraktní, vytržené z kontextu
- Pochybování, kritika
- Diskursivní proces, polemika
- Odtržené od běžné zkušenosti, porozumění
- Specializované, rozptýlené, nerovnoměrné
- Omezené šíření (potřeba dvojí hermeneutiky)

PŘEKÁŽKY PŘENOSU VĚDECKÉHO VĚDĚNÍ NA ÚROVEŇ BĚŽNÉHO VĚDĚNÍ SHRNUTÍ

Na úrovni veřejné správy

- Klientelismus, nepotismus, korupce
- Vrchnostenský přístup, neefektivita, ritualizace byrokracie, nečinnost
- Uzavírání: slabá reflexivita institucí (close opportunity structure)

Na úrovni občanské společnosti

- Nezájem o věci veřejné, o politiku
- Nízká míra odpovědnosti za instituce (ne-vlastenectví)
 - odcizení či vypjatý etatismus
- Nízká míra institucionální důvěry a stigmatizace politiky →
- Nízká míra mezilidské důvěry
 - Občanská nedůvěra - nedůvěra v (kolektivní) jednání (nezájem)
- Uzavřenost změnám a vysoká míra konformity
- Ekonomické faktory: slabost středních tříd

THANK YOU FOR
YOUR ATTENTION

www.karelmuller.eu

Jungmannova 17 | 110 00 Praha 1 | Česká republika

